

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง กระบวนการเรียนรู้ผ่านการสร้างสรรค์ละครเพื่อพัฒนาวิถีประชาธิปไตยของเยาวชน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหา และปัจจัย ในกระบวนการเรียนรู้ผ่านการสร้างสรรค์ละครเพื่อพัฒนาวิถีประชาธิปไตยของเยาวชน และนำเสนอรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ผ่านการสร้างสรรค์ละครเพื่อพัฒนาวิถีประชาธิปไตยของเยาวชน ในการศึกษาผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งมีวิธีการวิจัยดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การศึกษาสภาพ ปัญหา และปัจจัย ในกระบวนการเรียนรู้ผ่านการสร้างสรรค์ละครเพื่อพัฒนาวิถีประชาธิปไตยของเยาวชน

วิธีการวิจัย

การศึกษาศภาพ ปัญหา และปัจจัย ในกระบวนการเรียนรู้ผ่านการสร้างสรรค์ละครเพื่อพัฒนาวิถีประชาธิปไตยของเยาวชน ใช้วิธีการศึกษาเอกสารและการวิจัยเชิงสำรวจ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.การศึกษาเอกสาร

การศึกษาเอกสารแบ่งเป็น 2 ขั้นตอน คือ

1.1 การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับประวัติ ความเป็นมาของละครเพื่อการพัฒนาประชาธิปไตยในประเทศไทยตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และหลวงวิจิตรวาทการ เพื่อทราบสภาพการใช้ละครเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในประเทศไทย โดยมีกฎเกณฑ์การพิจารณาคัดเลือกเอกสารดังนี้

1.1.1 เอกสารปฐมภูมิ เป็นเอกสารบทพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และบทละครของหลวงวิจิตรวาทการ เป็นต้น

1.1.2 เอกสารทุติยภูมิ เป็นเอกสารที่มีผู้ศึกษาวิจัยหรือมีผู้แสดงความคิดเห็นถึงบทพระราชนิพนธ์ของรัชกาลที่ 6 และบทละครของหลวงวิจิตรวาทการ ในการพัฒนาประชาธิปไตยในประเทศไทย

1.2 การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับโครงการสร้างสรรค์ละครของกลุ่มผู้สร้างสรรค์ละครต่างๆ เพื่อทราบสภาพ ปัญหา และปัจจัย ในกระบวนการเรียนรู้ผ่านการสร้างสรรค์ละครของเยาวชน ในการคัดเลือกเอกสารที่ใช้ในการศึกษา มีเกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือกเอกสารดังนี้

1.2.1 เอกสารปฐมภูมิ เป็นเอกสารโครงการของกลุ่มผู้สร้างสรรค์ละคร ทั้งกลุ่มครูและนักเรียนในโรงเรียน กลุ่มเยาวชน และกลุ่มละคร อาทิ เอกสารข้อมูลโครงการ เอกสารข้อมูลกระบวนการ เอกสารข้อมูลสรุปโครงการ ซีดี เทปบันทึกภาพเคลื่อนไหว เป็นต้น

1.2.2 เอกสารทุติยภูมิ เป็นเอกสารที่มีผู้ศึกษาวิจัยหรือมีผู้แสดงความคิดเห็นถึงโครงการสร้างสรรค์ละครในเอกสารปฐมภูมิ อาทิ งานวิจัยหรือเอกสารที่ศึกษาการสร้างสรรค์ละครของกลุ่มในโรงเรียน กลุ่มเยาวชน และกลุ่มละคร เป็นต้น

2.การวิจัยเชิงสำรวจ

การวิจัยเชิงสำรวจ โดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลในกระบวนการสร้างสรรค์ละคร 3 กลุ่ม คือ 1.กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิด้านการละคร เพื่อทราบถึงคุณค่าของละครเพื่อการพัฒนาทราบลักษณะการใช้ละครเพื่อพัฒนามนุษย์ในมิติต่างๆ และการสร้างสรรค์ละครผ่านยุคสมัย รวมทั้งทราบประวัติของละครเพื่อการพัฒนาในประเทศไทย เป็นต้น 2.กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านการปฏิบัติการสร้างสรรค์ละคร เพื่อทราบถึงการใช้การสร้างสรรค์ละครในการพัฒนามนุษย์และสังคมผ่านประสบการณ์ที่ยาวนาน และ 3.กลุ่มผู้ปฏิบัติการสร้างสรรค์ละครต่างๆ อาทิ กลุ่มในโรงเรียน กลุ่มเยาวชน และกลุ่มละคร เพื่อทราบถึงสภาพ ปัญหา และปัจจัยในกระบวนการเรียนรู้ผ่านการสร้างสรรค์ละครเพื่อการพัฒนาวิถีประชาธิปไตยของเยาวชน

2.1 การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล

การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ

2.1.1กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิด้านการละคร คือผู้ที่มีบทบาทสำคัญในวงการละครในประเทศไทย กล่าวคือ เป็นนักสร้างสรรค์ละคร นักวิจารณ์ นักคิด และมีประสบการณ์ด้านการละครในประเทศไทยมาเป็นเวลานาน ประกอบด้วย

1) ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร. สุรพล วิรุฬห์รักษ์ (ราชบัณฑิต) นักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาศิลปะการแสดง ดำรงตำแหน่งต่างๆ อาทิ ภาควิชาการราชบัณฑิตยสถาน สำนักศิลปกรรม สาขานาฏศิลป์ กรมการแห่งชาติด้านโบราณคดีและวิจิตรศิลป์ (SPAFA) ที่ปรึกษารัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม เมธีวิจัยอาวุโส สกว. นักวิจัยดีเด่นแห่งชาติ ประจำปี 2546 ประธานคณะกรรมการด้านทัศนศิลป์และศิลปการแสดงของอาเซียนแห่งประเทศไทย

2) ศาสตราจารย์ ดร. มัทนี รัตตินิ โมฆดารา นักการละครรุ่นบุกเบิกในประเทศไทย เป็นผู้ก่อตั้งสาขาการละคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และเป็นผู้สร้างสรรค์ละครในประเทศไทย

มากกว่า 30 ปี อาทิ เรื่องมีทัศนพาธา บุษบาอนุชากรรณ รามเกียรติ์ รดรางคันทันนัซ้อปรารณา บุษบา
ริมทาง กากี เป็นต้น

3) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรีชาดิ จิงวิวัฒนาการณ์ นักการละครเพื่อการศึกษาและ
เพื่อการพัฒนา คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผู้บุกเบิกการใช้ละคร
สร้างสรรค์เข้าไปในหลักสูตรการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา โดยจัดอบรมครูจากทั่วประเทศ
เรื่องละครสร้างสรรค์ เป็นผู้เขียนหนังสือละครสร้างสรรค์ เป็นนักวิชาการ นักวิจัยเรื่องละครเพื่อ
การพัฒนา

2.1.2 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านปฏิบัติการสร้างสรรค์ละคร คือ กลุ่มที่ใช้กระบวนการ
สร้างสรรค์ในการพัฒนามาแล้วไม่ต่ำกว่า 5 ปี อาทิ กลุ่มละครมะขามป้อม มายา และบางพล่ย
โดยสัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มหรือผู้ดูแลโครงการละครเพื่อพัฒนา

2.1.3 กลุ่มผู้ปฏิบัติการสร้างสรรค์ละคร

การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มผู้ปฏิบัติการสร้างสรรค์ละคร ประกอบด้ำน กลุ่มละครใน
โรงเรียน กลุ่มละครเยาวชน และกลุ่มละครอิสระ แบ่งเป็นการคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลจากลักษณะ
ของการใช้อำนาจ 3 แบบ ๆละ 1 กลุ่ม รวม 3 กลุ่ม และการคัดเลือกบุคคลที่เป็นผู้ให้ข้อมูลในกลุ่ม
ต่างๆประมาณกลุ่มละ 3-10 คน ตามบทบาทหน้าที่หัวหน้าและผู้ปฏิบัติการ โดยมีเกณฑ์การ
พิจารณา ดังนี้

1) การคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูล เลือกแบบเฉพาะเจาะจงจากลักษณะของการใช้อำนาจ
3 แบบ คือ (1)แนวตั้ง (2)แนวราบ (3)แบบผสมผสาน คือ กลุ่มละครใน โรงเรียน กลุ่มละครเยาวชน
และกลุ่มละครอิสระ ที่มีการสร้างสรรค์ละครอย่างน้อยปีละ 1 เรื่อง ทำติดต่อกันมาเป็นเวลาอย่างต่ำ
2 ปี รวม 3 กลุ่ม โดยมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาลักษณะการใช้อำนาจของกลุ่ม คือ

(1)แนวตั้ง คือ มีการควบคุมตรวจสอบแบบมีลำดับชั้นที่ชัดเจน มีผู้มีอำนาจ
เหนือกว่าและผู้มีอำนาจต่ำกว่า ขณะที่เกิดการปฏิสัมพันธ์กันอาจมีการต่อรองอำนาจในเชิงต่อต้าน
ขัดขืนได้ด้วย เช่น กลุ่มที่สร้างสรรค์ละครในโรงเรียน เป็นต้น จำนวน 1 กลุ่ม

(2)แนวราบ คือ ผู้ใช้อำนาจมีอำนาจในระดับที่ใกล้เคียงกัน และมีลักษณะ
ของการผลัดกันใช้อำนาจ คือ ผู้ใช้อำนาจอาจจะกลายเป็นผู้ถูกใช้อำนาจได้ในขณะเดียวกัน เช่น
กลุ่มเยาวชนที่รวมตัวกันสร้างสรรค์ละคร จำนวน 1 กลุ่ม

(3)แบบผสมผสาน คือ มีการใช้อำนาจแบบทั้งแนวตั้งและแนวราบ กล่าวคือ
ขณะที่กลุ่มบุคคลกำลังสร้างสรรค์ละคร โดยมีอำนาจในระดับที่ใกล้เคียงกัน ก็มีกลุ่มที่มีอำนาจ
เหนือกว่าในเรื่องของการให้ทุนสนับสนุนหรือส่งเสริมกิจการต่างๆให้การสร้างสรรค์ละครสำเร็จ

ลู่ทางได้เป็นผู้ควบคุมหรือตรวจสอบผลการดำเนินงานอีกชั้นหนึ่ง เช่น กลุ่มละครที่ได้รับการสนับสนุนจากองค์กรรัฐ เอกชน หรือองค์กรอิสระ เช่น กลุ่มมะขามป้อม จำนวน 1 กลุ่ม

2) การคัดเลือกบุคคลที่เป็นผู้ให้ข้อมูล เลือกแบบเฉพาะเจาะจงจากบทบาทหน้าที่ในการสร้างสรรค์ละคร อาทิ บทบาทของหัวหน้าและผู้ปฏิบัติการในกลุ่ม ประมาณกลุ่มละ 3-10 คน หากกลุ่มใดมีจำนวนน้อยกว่านี้จะใช้ทั้งกลุ่ม โดยมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณา คือ

(1) บทบาทของหัวหน้า ได้แก่ บทบาทผู้กำกับการแสดง ผู้เขียนบท

(2) บทบาทของผู้ปฏิบัติการ แบ่งเป็น ผู้ปฏิบัติการเป็นทีมงานเบื้องหน้ากับเบื้องหลัง โดยมีรายละเอียดดังนี้

ก. ทีมงานเบื้องหน้า ได้แก่ นักแสดง จำนวนไม่น้อยกว่า 3 คน

ข. ทีมงานเบื้องหลัง ได้แก่ ทีมงานฝ่ายต่างๆ อาทิ ฉาก แสง เสียง เสื้อผ้า แต่งหน้าทำผม ทีมงานเบื้องหลัง และอื่นๆ จำนวนไม่น้อยกว่า 3 คน

2.2 แนวคำถามในการสัมภาษณ์

แนวคำถามในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล มีแนวคำถามดังนี้

2.2.1 สภาพในการเรียนรู้ ได้แก่ ขั้นตอนการสร้างสรรค์ละคร ลักษณะการทำงาน ลักษณะของการใช้อำนาจในความสัมพันธ์ของบุคคลในกลุ่ม ผลของการเรียนรู้

2.2.2 ปัญหาในกระบวนการเรียนรู้ ได้แก่ ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นระหว่างกระบวนการสร้างสรรค์ละคร ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากปัญหา แนวทางการแก้ไขที่เกิดขึ้น

2.2.3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ โดยมีแนวคำถามประเด็นย่อยดังนี้

1) คน สิ่งที่พิจารณาคือ พื้นฐานของคน ลักษณะนิสัย กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในบุคคล อัน ส่งผลให้เกิดการกระทำต่างๆ ผ่านการแสดงออกทางพฤติกรรม การใช้ภาษา การแสดงความคิดเห็นมีส่วนร่วมในกิจกรรม รวมทั้งการใช้อำนาจที่เกิดขึ้นในความสัมพันธ์ของคนที่ปฏิสัมพันธ์หรือทำงานร่วมกัน การต่อรองอำนาจกัน การกดทับ การต่อต้าน การขัดขืน การยินยอมคล้อยตาม การสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการใช้อำนาจเชิงสร้างสรรค์ เป็นต้น

2) ความคิด สิ่งที่พิจารณาคือการเปลี่ยนแปลงทางความคิดที่เกิดจากการเรียนรู้วิถีประชาธิปไตยผ่านการสร้างสรรค์ละครอันนำไปสู่ตัวคนใหม่

3) พื้นที่ สิ่งที่พิจารณา คือ พื้นที่ทั้งทางภูมิศาสตร์หรือพื้นที่ทางกายภาพ อาทิ พื้นที่ที่ใช้ในกระบวนการเรียนรู้ผ่านการสร้างสรรค์ละคร อันประกอบไปด้วยพื้นที่ปิด คือ พื้นที่ที่สามารถควบคุม ตรวจสอบ และตรวจสอบกระบวนการสร้างสรรค์ได้อย่างเข้มงวด หรือพื้นที่เปิดที่ให้อิสระในการเรียนรู้ผ่านกระบวนการสร้างสรรค์ได้อย่างเต็มที่ ทั้งนี้ยังรวมถึงพื้นที่ทางความคิดใน

การแสดงออกทางความเห็นและมีส่วนร่วม ในการตัดสินใจขณะอยู่ในกระบวนการสร้างสรรค์
ละคร ที่นำไปสู่การมีพื้นที่ทางสังคมด้วย

4) เทคโนโลยี สิ่งที่พิจารณาคือ การเข้าถึงเทคโนโลยีและการครอบครอง
เทคโนโลยีของผู้จัดและผู้ร่วมกระบวนการเรียนรู้ผ่านการสร้างสรรค์ละคร ทั้งนี้ยังพิจารณาการ
ส่งเสริมและการกีดกันในการเข้าถึงเทคโนโลยีในการสร้างความรู้จากกระบวนการเรียนรู้ตาม
แนวคิด Constructivism ผ่านการสร้างสรรค์ละครที่เน้นให้ผู้เรียนรู้สร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเองโดย
อาศัยเทคโนโลยีเข้ามาส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ด้วย

2.2.4 คุณค่าของละครที่ใช้ในการพัฒนามนุษย์ในมิติต่างๆ

2.2.5 กระบวนการสร้างสรรค์ละครในการพัฒนามนุษย์และสังคม

3.การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากวิธีการศึกษาเอกสารและการวิจัยเชิงสำรวจ ศึกษาและวิเคราะห์โดย
ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content
Analysis) โดยพิจารณาปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการเรียนรู้ผ่านการสร้างสรรค์ละครเพื่อพัฒนาวิถี
ประชาธิปไตยของเยาวชน ในเรื่องของการควบคุมคน ความคิด พื้นที่ และเทคโนโลยี และสร้าง
ข้อสรุปในการนำเสนอสภาพ ปัญหา และปัจจัย ในกระบวนการเรียนรู้ผ่านการสร้างสรรค์ละครเพื่อ
พัฒนาวิถีประชาธิปไตยของเยาวชนด้วยวิธีการพรรณนา

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อนำเสนอรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ผ่านการสร้างสรรค์ละครเพื่อพัฒนาวิถี
ประชาธิปไตยของเยาวชน

วิธีการวิจัย

ในการนำเสนอรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ผ่านการสร้างสรรค์ละครเพื่อพัฒนาวิถี
ประชาธิปไตยของเยาวชน ใช้วิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การวิจัยเชิงสำรวจโดยใช้เทคนิคการ
สะท้อนตนเองและการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มย่อย การตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ และการจัด
สัมมนาเพื่อยืนยันข้อค้นพบ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participatory Observation)

ในการศึกษากระบวนการเรียนรู้ผ่านการสร้างสรรค์ละครเพื่อพัฒนาวิถีประชาธิปไตย
ของเยาวชน ใช้เทคนิคการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม กลุ่มเยาวชนที่อยู่ในกระบวนการเรียนรู้ผ่านการ
สร้างสรรค์ละครเพื่อพัฒนาวิถีประชาธิปไตยของเยาวชน โดยมีเกณฑ์การพิจารณาดังนี้

1.1 การคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลโดยการสังเกต เป็นกลุ่มเดียวกับกลุ่มที่ใช้วิธีการวิจัยเชิง
สำรวจโดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 คือ มีการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง

จากลักษณะของการใช้อ่านาง 3 แบบ คือ 1. แนวตั้ง 2. แนวราบ 3. แบบผสมผสาน ประกอบด้วยกลุ่มในโรงเรียน กลุ่มเยาวชน และกลุ่มละคร ที่มีการสร้างสรรค์ละครอย่างน้อยปีละ 1 เรื่อง ทำติดต่อกันมาเป็นเวลาอย่างต่ำ 2 ปี รวม 3 กลุ่ม

1.2 ประเด็นในการสังเกต

ในการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม สังเกตผ่านการกระทำ การแสดงออกขณะเกิดการเรียนรู้ อาทิ ลักษณะการใช้ภาษาทั้งวจนภาษาและอวจนภาษา พฤติกรรม เหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นขณะสร้างสรรค์ละครและส่งผลต่องาน ความสัมพันธ์กับผู้อื่นผ่านกระบวนการกลุ่ม เช่น วิธีการทำงาน ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันขณะทำงานร่วมกัน วิธีการสร้างสรรค์ละคร โดยมีประเด็นในการสังเกตดังนี้

1.2.1 คน สิ่งที่สังเกต คือ การใช้อ่านางที่เกิดขึ้นในความสัมพันธ์ของคนขณะที่ปฏิสัมพันธ์หรือทำงานร่วมกัน การต่อรองอ่านางกัน การกดทับ การต่อต้าน ขัดขืน การยินยอม คล้อยตาม การสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการใช้อ่านางเชิงสร้างสรรค์ การแสดงท่าทาง การพูดคุยหรือการใช้ภาษา เป็นต้น

1.2.2 ความคิด ที่สังเกตได้จากพฤติกรรมที่แสดงออก โดยมีสิ่งที่สังเกต คือ กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดในบุคคล อันส่งผลให้เกิดการให้ความหมายและคุณค่า ผ่านสัญลักษณ์ใหม่ที่นำไปสู่การแปลความหมายใหม่ นำไปสู่การประเมินผลใหม่ นำไปสู่การนิยามและกำหนดพฤติกรรมใหม่และนำไปสู่การสร้างตัวตนใหม่ที่แสดงวิถีประชาธิปไตย และการแสดงความคิดเห็นขณะประชุมงานร่วมกันหรือทำงานร่วมกัน เป็นต้น

1.2.3 พื้นที่ สิ่งที่สังเกต คือ พื้นที่ทั้งทางภูมิศาสตร์หรือพื้นที่ทางกายภาพ อาทิ พื้นที่ที่ใช้ในกระบวนการเรียนรู้ผ่านการสร้างสรรค์ละคร อันประกอบไปด้วย พื้นที่ปิดคือพื้นที่ที่มีผู้ควบคุมสามารถควบคุมตรวจตรา และตรวจสอบกระบวนการสร้างสรรค์ได้อย่างเข้มงวด หรือพื้นที่เปิดที่ให้อิสระในการเรียนรู้ผ่านการสร้างสรรค์ได้อย่างเต็มที่ ทั้งนี้ยังรวมถึงพื้นที่ทางความคิดในการแสดงออกทางความเห็นและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจขณะอยู่ในกระบวนการสร้างสรรค์ละคร ที่นำไปสู่การมีพื้นที่ทางสังคมได้อีกด้วย

1.2.4 เทคโนโลยี สิ่งที่สังเกตคือ การเข้าถึงเทคโนโลยีและการครอบครองเทคโนโลยีของผู้จัดและผู้ร่วมกระบวนการเรียนรู้ผ่านการสร้างสรรค์ละครเพื่อพัฒนาวิถีประชาธิปไตย ทั้งนี้ยังพิจารณาการส่งเสริมและการกีดกันในการเข้าถึงเทคโนโลยีในการสรสรสร้างความรู้จากกระบวนการเรียนรู้ผ่านการสร้างสรรค์ละครเพื่อพัฒนาวิถีประชาธิปไตยของเยาวชนตามแนวคิด Constructivism ที่เน้นให้ผู้เรียนสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเองโดยอาศัยเทคโนโลยีเข้ามาส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ด้วย

1.3 ระยะเวลาในการสังเกต

ระยะเวลาที่ใช้ในการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ใช้เกณฑ์การพิจารณาตามขั้นตอนการสร้างสรรค์ละครที่แบบเป็น 3 ขั้นตอน คือ

1.3.1 ขั้นเตรียมงาน (Pre-Production) เป็นขั้นของการเตรียมงานในทุกๆภาคส่วน เพื่อให้เกิดความพร้อมในการแสดงขั้นต่อไป เช่น การเตรียมทีมงาน การเลือกเรื่อง และการซ้อมละคร เป็นต้น

1.3.2 ขั้นการแสดง (Production) เป็นขั้นของการสื่อสารและเกิดปฏิสัมพันธ์กันโดยตรงระหว่างผู้แสดงกับผู้ชม

1.3.3 ขั้นหลังการแสดง (Post-Production) เป็นขั้นของการประเมินผล คือ ประชุมสรุปงาน นำปัญหาที่พบเจอระหว่างการทำงานมาสรุปและประมวลเพื่อใช้แก้ไขในงานขั้นต่อไป และเป็นการสรุปบทเรียนในการเรียนรู้ของเยาวชนในผู้จัดและเป็นเครื่องมือในการสะท้อนกระบวนการเรียนรู้วิถีประชาธิปไตยของเยาวชนระหว่างการสร้างสรรค์ละครด้วย

ในแต่ละขั้นตอนนี้ยังมีการแบ่งประเภทของการบริหารจัดการเป็น 3 ประเภทคือ 1) การบริหารจัดการคน คือการจัดสรรคนไปทำหน้าที่ในกระบวนการสร้างสรรค์ละครที่แตกต่างกัน อาทิ นักแสดง ผู้กำกับการแสดง ผู้เขียนบท เป็นต้น 2) การบริหารจัดการงานสร้างสรรค์ คือ การที่บุคคลแต่ละบทบาททำหน้าที่ของตนเองจนสามารถผลิตงานละครร่วมกันได้ และ 3) การบริหารจัดการสถานที่และเวลา คือ การที่บุคคล และกลุ่มบุคคล สามารถสร้างสรรค์ละครได้ภายใต้เงื่อนไขของเวลาและสถานที่ที่กำหนด

ระยะเวลาในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการสร้างสรรค์ละครมีแตกต่างกัน จึงใช้เกณฑ์ของการเลือกจำนวนวันคิดเป็น 1 ใน 4 ของการทำงานในขั้นตอนนั้นๆ เช่น ขั้นเตรียมงานมีการทำงาน 30 วัน ผู้วิจัยจะเข้าไปสังเกตการณ์ทำงานในกระบวนการเรียนรู้ผ่านการสร้างสรรค์ละครเพื่อพัฒนาวิถีประชาธิปไตยของเยาวชนเป็นจำนวน 7 วัน เป็นต้น

2. การวิจัยเชิงสำรวจโดยใช้เทคนิคการสะท้อนตนเองและการสัมภาษณ์

ในการศึกษากระบวนการเรียนรู้ผ่านการสร้างสรรค์ละครเพื่อพัฒนาวิถีประชาธิปไตยของเยาวชน โดยใช้การวิจัยเชิงสำรวจ ที่ประกอบด้วยเทคนิคการสะท้อนตนเองและเทคนิคการสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลของร่างรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ผ่านการสร้างสรรค์ละครเพื่อพัฒนาวิถีประชาธิปไตยของเยาวชน โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 การสำรวจโดยการสะท้อนตนเอง

การสำรวจโดยใช้เทคนิคการสะท้อนตนเองของผู้ให้ข้อมูลผ่านรูปแบบที่หลากหลาย อาทิ การเขียนบันทึก การบอกเล่า เป็นต้น โดยมีรายละเอียดต่างๆดังนี้

2.1.1 การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล

ในการวิจัยเชิงสำรวจโดยใช้เทคนิคการสะท้อนตนเองมีเกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็นกลุ่มเดียวกับการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม คือ กลุ่มละครในโรงเรียน กลุ่มละครเยาวชน และกลุ่มละครอิสระ รวมทั้งสิ้น 3 กลุ่ม โดยมีเกณฑ์การพิจารณาคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลดังนี้

1) การคัดเลือกโดยความสมัครใจ

การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลโดยความสมัครใจ โดยทำความเข้าใจกับผู้ให้ข้อมูลถึงการร่วมกิจกรรมการสะท้อนตนเองอย่างสม่ำเสมอตลอดกระบวนการสร้างสรรค์ละคร โดยใช้เกณฑ์การพิจารณาจากบทบาทหน้าที่ในการสร้างสรรค์ละคร อาทิ บทบาทของหัวหน้าหรือผู้ปฏิบัติการในกลุ่ม โดยมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณา คือ

(1) บทบาทของหัวหน้า ได้แก่ บทบาทของเจ้าของโครงการ บทบาทผู้กำกับการแสดง

(2) บทบาทของผู้ปฏิบัติการ แบ่งเป็น ผู้ปฏิบัติการเป็นทีมงานเบื้องหน้ากับเบื้องหลัง โดยมีรายละเอียดดังนี้

ก. ทีมงานเบื้องหน้า ได้แก่ นักแสดง

ข. ทีมงานเบื้องหลัง ได้แก่ ทีมงานฝ่ายต่างๆ อาทิ ฉาก แสง เสียง เสื้อผ้าแต่งหน้าทำผม ทีมงานเบื้องหลัง และอื่นๆ

รวมผู้ให้ข้อมูลโดยความสมัครใจเป็นจำนวน 1 ใน 4 ของจำนวนผู้สร้างสรรค์ละครในแต่ละกลุ่ม แต่ไม่น้อยกว่า 3 คน ตลอดการสำรวจจึงมีผู้ให้ข้อมูล 3 กลุ่มๆละไม่น้อยกว่า 3 คน รวมผู้ให้ข้อมูลในการสำรวจเพื่อให้ได้ข้อมูลของร่างกระบวนการเรียนรู้ผ่านการสร้างสรรค์ละครเพื่อพัฒนาวิถีประชาธิปไตยผ่านการสะท้อนตนเองทั้งสิ้นไม่น้อยกว่า 9 คน

2.1.2 ประเด็นในการสะท้อนตนเอง

ประเด็นในการสะท้อนตนเอง เป็นประเด็นเดียวกับประเด็นในการสังเกต ประกอบด้วย คน ความคิด พื้นที่ และเทคโนโลยี ที่สะท้อนผ่านการกระทำในขณะที่เกิดการเรียนรู้ อาทิ ลักษณะการใช้ภาษา พฤติกรรม เหตุการณ์ที่ส่งผล ความสัมพันธ์กับผู้อื่น โดยสิ่งที่สะท้อนมานั้นเกิดขึ้นขณะเกิดกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิด Constructivism ผ่านกระบวนการสร้างสรรค์ละครเพื่อพัฒนาวิถีประชาธิปไตย

2.1.3 ระยะเวลาในการสะท้อนตนเอง

ระยะเวลาในการสะท้อนตนเอง คือ โดยที่เยาวชนจะถ่ายทอดความคิด ขณะสร้างสรรค์ละครผ่านกรเขียน การเล่าเรื่อง และการให้สัมภาษณ์ โดยมีเกณฑ์จำนวนครั้งในการสะท้อนตนเอง ไม่น้อยกว่า 2 ครั้ง เป็นต้น

2.2 การสำรวจโดยการสัมภาษณ์

การสำรวจโดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล โดยศึกษาเพิ่มเติมจากข้อมูลการสะท้อนตนเอง ของผู้ให้ข้อมูล โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.2.1 การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล

การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลมี 2 กลุ่ม คือ

1) ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มเดียวกับการสำรวจโดยการสะท้อนตนเอง จำนวนไม่น้อยกว่า 3 คน

2) ผู้ให้ข้อมูลที่มาจากวิธีการเลือกโดยเทคนิค Snow-ball Sampling คือ พิจารณาจากบุคคลที่ 2 หรือ 3 ที่ผู้ให้ข้อมูลในข้อ 1) กล่าวถึงหรือพาดพิงในการสะท้อนตนเอง เพื่อเห็นเครือข่ายของความสัมพันธ์และเครือข่ายของการใช้อำนาจ

2.2.2 แนวคำถามในการสัมภาษณ์

แนวคำถามในการสัมภาษณ์เพื่อทราบรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ผ่านการสร้างสรรค์ละครเพื่อพัฒนาวิถีประชาธิปไตย ประกอบด้วยประเด็นต่างๆดังนี้

1) รูปแบบของกระบวนการเรียนรู้ผ่านการสร้างสรรค์ละครอันประกอบด้วยกระบวนการสร้างสรรค์ละคร ขั้นตอนการสร้างสรรค์ละคร ลักษณะทำงาน และลักษณะของการใช้อำนาจในความสัมพันธ์ของบุคคลในกลุ่ม

2) ปัญหาและอุปสรรคต่อการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นระหว่างกระบวนการสร้างสรรค์ละคร และหนทางแก้ไขที่เกิดขึ้น

3) ผลของกระบวนการสร้างละครในเชิงการเรียนรู้วิถีประชาธิปไตย อาทิ ความเปลี่ยนแปลงในทางความรู้ จิตใจ และพฤติกรรมของผู้จัดและผู้ร่วมกระบวนการเรียนรู้ผ่านการสร้างสรรค์ละครเพื่อพัฒนาวิถีประชาธิปไตยของเยาวชน

4) ปัจจัยที่ส่งผลให้กระบวนการสร้างสรรค์ละครสามารถดำเนินต่อไปได้จนสำเร็จลุล่วง เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการเรียนรู้ผ่านการสร้างสรรค์ละครเพื่อพัฒนาวิถีประชาธิปไตยของเยาวชน โดยมีประเด็นคำถามย่อยดังนี้

ก. คน สิ่งที่พิจารณา คือ การใช้อำนาจที่เกิดขึ้นในความสัมพันธ์ของคนขณะปฏิบัติสัมพันธ์หรือทำงานร่วมกัน การต่อรองอำนาจกัน การกดทับ การต่อต้าน ขัดขืน การยินยอม คล้อยตาม การสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการใช้อำนาจเชิงสร้างสรรค์ เป็นต้น

ข. ความคิด สิ่งที่พิจารณา คือ กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดในบุคคล อันส่งผลให้เกิดการให้ความหมายและคุณค่า ผ่านสัญลักษณ์ใหม่ ที่นำไปสู่การแปลความหมายใหม่ นำไปสู่การประเมินผลใหม่ นำไม่สู่การนิยามและกำหนดพฤติกรรมใหม่และนำไปสู่การสร้างตัวตนใหม่ที่แสดงวิถีประชาธิปไตย

ค. พื้นที่ สิ่งที่พิจารณา คือ พื้นที่ทั้งทางภูมิศาสตร์หรือพื้นที่ทางกายภาพ อาทิ พื้นที่ที่ใช้ใน กระบวนการเรียนรู้ผ่านการสร้างสรรค์ละครอันประกอบไปด้วยพื้นที่ปิดคือพื้นที่ที่ผู้ควบคุมสามารถควบคุม ตรวจสอบ และตรวจสอบกระบวนการสร้างสรรค์ได้อย่างเข้มงวด หรือพื้นที่เปิดที่ให้อิสระในการเรียนรู้ผ่านกระบวนการสร้างสรรค์ได้อย่างเต็มที่ ทั้งนี้ยังรวมถึงพื้นที่ทางความคิดในการแสดงออกทางความเห็นและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจขณะอยู่ในกระบวนการสร้างสรรค์ละครอันนำไปสู่การมีพื้นที่ทางสังคมของเยาวชนด้วย

ง. เทคโนโลยี สิ่งที่พิจารณา คือ การเข้าถึงเทคโนโลยีและการครอบครองเทคโนโลยีของผู้จัดและผู้ร่วมกระบวนการเรียนรู้ผ่านการสร้างสรรค์ละครเพื่อพัฒนาวิถีประชาธิปไตย ทั้งนี้ยังพิจารณาการส่งเสริมและการกีดกันในการเข้าถึงเทคโนโลยีในการสร้างสรรค์ความรู้จากกระบวนการเรียนรู้ผ่านการสร้างสรรค์ละครเพื่อพัฒนาวิถีประชาธิปไตยของเยาวชนตามแนวคิด Constructivism ที่เน้นให้ผู้เรียนรู้สร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเองโดยอาศัยเทคโนโลยีเข้ามาส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ด้วย

2.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

สรุปผลจากการศึกษากระบวนการเรียนรู้ผ่านการสร้างสรรค์ละครเพื่อพัฒนาวิถีประชาธิปไตยของเยาวชน จากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสำรวจจากการสะท้อนตนเอง การสำรวจด้วยการสัมภาษณ์ และการวิเคราะห์ข้อมูลกระทำโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยพิจารณาตัวแปรที่ส่งผลต่อกระบวนการเรียนรู้ผ่านการสร้างสรรค์ละครเพื่อพัฒนาวิถีประชาธิปไตยของเยาวชน ในเรื่องของการควบคุมคน ความคิด พื้นที่ และเทคโนโลยี เพื่อสร้างร่างรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ผ่านการสร้างสรรค์ละครเพื่อพัฒนาวิถีประชาธิปไตยของเยาวชน อันประกอบด้วย กระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิด Constructivism ผ่านการสร้างสรรค์ละครเพื่อพัฒนาวิถีประชาธิปไตย รูปแบบการเรียนรู้ ขั้นตอนการเรียนรู้ ปัจจัยที่ส่งเสริมหรือเป็นอุปสรรคในกระบวนการเรียนรู้ เป็นต้น และนำเสนอด้วยวิธีการพรรณนา

3. การสนทนากลุ่ม (Focus Group)

การสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อตรวจสอบข้อมูลที่เก็บรวบรวมมา ขณะอยู่ในกระบวนการเรียนรู้ผ่านการสร้างสรรค์ละครเพื่อพัฒนาวิถีประชาธิปไตยของเยาวชน โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล

การคัดเลือกกลุ่มบุคคลผู้ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ผ่านการสร้างสรรค์ละครเพื่อพัฒนาวิถีประชาธิปไตยของเยาวชน ประกอบด้วย 3 ประเภท รวมทั้งสิ้น 19 คน คือ

3.1.1 กลุ่มผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ เช่น กลุ่มผู้สร้างละครในโรงเรียน กลุ่มเยาวชน และกลุ่มละคร จำนวน 8 คน

3.1.2 กลุ่มเยาวชนผู้ร่วมกระบวนการเรียนรู้ จำนวน 5 คน

3.1.3 กลุ่มผู้สนับสนุนและเกี่ยวข้องกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ผ่านการสร้างสรรค์ ละคร อาทิ องค์กรรัฐ เอกชน องค์กรอิสระ กองทุน ชุมชน โรงเรียน ที่สนับสนุน ส่งเสริม ให้เกิด กระบวนการสร้างสรรค์ละครขึ้น จำนวน 6 คน

การจัดสนทนากลุ่มแบ่งเป็น 2 ครั้ง ครั้งแรก 8 คน และครั้งที่สอง 11 คน โดยในการ สนทนากลุ่ม 2 ครั้ง ประกอบด้วย

1.ครั้งที่ 1 กลุ่มผู้สนับสนุนและเกี่ยวข้องกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ผ่านการ สร้างสรรค์ละคร อาทิ องค์กรรัฐ เอกชน องค์กรอิสระ กองทุน ชุมชน โรงเรียน ที่สนับสนุน ส่งเสริม ให้เกิดกระบวนการสร้างสรรค์ละครขึ้น จำนวน 6 คน และ กลุ่มผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ เช่น กลุ่มผู้สร้างละครในโรงเรียน กลุ่มเยาวชน และกลุ่มละคร จำนวน 2 คน รวม 8 คน

2. ครั้งที่ 2 กลุ่มผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ เช่น กลุ่มผู้สร้างละครในโรงเรียน กลุ่ม เยาวชน และกลุ่มละคร จำนวน 6 คน และกลุ่มเยาวชนผู้ร่วมกระบวนการเรียนรู้ จำนวน 5 คน รวม 11 คน

3.2 ประเด็นที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม

เป็นประเด็นกว้างๆและนำไปสู่การซักถามในประเด็นที่ลงลึกไป โดยมีประเด็นคำถาม ให้สนทนากลุ่มแสดงทัศนะของตนในเรื่องที่เกี่ยวกับ รูปแบบกระบวนการเรียนรู้ผ่านการ สร้างสรรค์ละครเพื่อพัฒนาวิถีประชาธิปไตยของเยาวชน อันประกอบไปด้วยประเด็นต่างๆดังนี้

3.2.1 รูปแบบของกระบวนการเรียนรู้ผ่านการสร้างสรรค์ละครอันประกอบด้วยนิยาม ของประชาธิปไตย รูปแบบของกระบวนการสร้างสรรค์ละคร ประกอบด้วย รูปแบบ ลักษณะการ เรียนรู้ เนื้อหาการเรียนรู้ วิธีการและขั้นตอนการเรียนรู้ ตามหลัก Constructivism แหล่งข้อมูลการ เรียนรู้

3.2.2 ปัญหาและอุปสรรคต่อการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นระหว่างกระบวนการสร้างสรรค์ละคร และหนทางแก้ไขที่เกิดขึ้น

3.2.3 ผลของกระบวนการสร้างละครในเชิงของการเรียนรู้วิถีประชาธิปไตย อาทิ ความเปลี่ยนแปลงในทางความรู้ จิตใจ และพฤติกรรมของผู้ร่วมกระบวนการเรียนรู้ผ่านการ สร้างสรรค์ละครเพื่อพัฒนาวิถีประชาธิปไตยของเยาวชนและการให้ค่าของความเข้มข้นของวิถี ประชาธิปไตยที่เกิดขึ้นใน ทั้ง 3 ขั้นตอนการสร้างสรรค์ละคร

3.2.4 ปัจจัยที่ส่งผลให้กระบวนการสร้างสรรค์ละครสามารถดำเนินต่อไปได้จนสำเร็จ ล่วง เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการเรียนรู้ผ่านการสร้างสรรค์ละครเพื่อพัฒนาวิถี ประชาธิปไตยของเยาวชน โดยมีประเด็นย่อยดังนี้

1) คน สิ่งที่พิจารณาคือ การใช้อำนาจที่เกิดขึ้นในความสัมพันธ์ของคนขณะที่ ปฏิสัมพันธ์หรือทำงานร่วมกัน การต่อรองอำนาจกัน การกดขี่ การต่อต้าน ขัดขืน การยินยอมคล้อย ตาม การสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการอำนาจเชิงสร้างสรรค์ เป็นต้น

2) ความคิด สิ่งที่พิจารณาคือ กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดในบุคคล อันส่งผลให้เกิด การให้ความหมายและคุณค่า ผ่านสัญลักษณ์ใหม่ ที่นำไปสู่การแปลความหมายใหม่ นำไปสู่การ ประเมินผลใหม่ นำไปสู่การนิยามและกำหนดพฤติกรรมใหม่และนำไปสู่การสร้างตัวตนใหม่ที่ แสดงวิถีประชาธิปไตย

3) พื้นที่ สิ่งที่พิจารณาคือ พื้นที่ทั้งทางภูมิศาสตร์ อาทิ พื้นที่ที่ใช้ในกระบวนการ เรียนรู้ผ่านการสร้างสรรค์ละครอันประกอบไปด้วยพื้นที่ปิดคือพื้นที่ที่ผู้ควบคุมสามารถควบคุม ตรวจสอบ และตรวจสอบกระบวนการสร้างสรรค์ได้อย่างเข้มงวด หรือพื้นที่เปิดที่ให้อิสระในการ เรียนรู้ผ่านกระบวนการสร้างสรรค์ได้อย่างเต็มที่ ทั้งนี้ยังรวมถึงพื้นที่ทางความคิดในการแสดงออก ทางความเห็นและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจขณะอยู่ในกระบวนการสร้างสรรค์ละครด้วย

4) เทคโนโลยี สิ่งที่พิจารณาคือ การเข้าถึงเทคโนโลยีและการครอบครอง เทคโนโลยีของผู้จัดและผู้ร่วมกระบวนการเรียนรู้ผ่านการสร้างสรรค์ละครเพื่อพัฒนาวิถี ประชาธิปไตย

3.2.5 การมองต่อยอดถึงการนำรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ผ่านการสร้างสรรค์ละคร เพื่อพัฒนาวิถีประชาธิปไตยไปใช้ต่อ

3.3 ขั้นตอนการสนทนากลุ่ม

ขั้นตอนดำเนินการสนทนากลุ่มดังนี้

3.3.1 กำหนดปัญหาหรือหัวข้อ รวมทั้งคำถามการวิจัยให้เหมาะสม

3.3.2 กำหนดกรอบการเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

3.3.3 กำหนดทีมงาน ประกอบด้วย ผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) ผู้จดบันทึก (Note-taker) และผู้ช่วยทั่วไป (Assistant)

3.3.4 สร้างแนวคำถาม

3.3.5 เลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

3.3.6 จัดการสนทนากลุ่ม

ในช่วงแรกผู้ดำเนินการสนทนาคควรเริ่มจากการแนะนำตนเอง และทีมงาน (ผู้จัดบันทึก และผู้ช่วยทั่วไป) โดยพยายามสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเอง จัดเตรียมอุปกรณ์ที่ใช้ในการสนทนากลุ่มให้พร้อม จากนั้นดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

- 1) อธิบายถึงวัตถุประสงค์ของการศึกษา และจุดมุ่งหมายในการจัดสนทนากลุ่ม
- 2) เกริ่นนำด้วยคำถามอ่อนเครื่องเพื่อสร้างบรรยากาศผ่อนคลายเป็นกันเอง
- 3) เมื่อผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มเริ่มมีความคุ้นเคยกัน จึงเริ่มคำถามในแนวการสนทนา

สนทนา

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลการสนทนากลุ่มเป็นการวิเคราะห์เนื้อหาจากคำตอบของผู้สนทนากลุ่มต่อประเด็นคำถามต่างๆ ที่ได้จากการถอดเทปและการจัดบันทึก โดยการจดคำตอบ และเหตุผลลงในกระดาษ จากนั้นเรียงคำตอบไว้ในลักษณะของเครื่องหมายคำพูดว่าเป็นคำพูดของใคร กลุ่มไหน เมื่อไหร่ เรียงไว้ในประเด็นคำถามเรื่องอะไร ทำเป็นระบบเดียวกัน จากนั้นทำการวิเคราะห์โดยการตีความหมายในรูปของการวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อหาข้อสรุปในประเด็นคำตอบของคำถาม และปรับแก้ไขข้อสรุปและขักร่างรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ผ่านการสร้างสรรค์ละคร เพื่อพัฒนาวิถีประชาธิปไตยของเยาวชนโดยการพรรณนา

4.ตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้ได้ร่างรูปแบบ

การตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้ได้รูปแบบของกระบวนการเรียนรู้ผ่านการสร้างสรรค์ละครเพื่อพัฒนาวิถีประชาธิปไตยเพื่อนำเสนอ มีขั้นตอนดังนี้

4.1 การคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญ

การคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญ ที่ทำหน้าที่ตรวจสอบร่างรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การวิจัยเชิงสำรวจด้วยเทคนิคการสะท้อนตนเองและการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มย่อย โดยมีเกณฑ์การพิจารณาเลือกผู้มีประสบการณ์และมีบทบาทสำคัญในหลายด้าน อาทิ ด้านการละคร ด้านสังคม ด้านการศึกษา และด้านการพัฒนาเยาวชน รวมทั้งสิ้น 3 ท่าน ดังมีรายนามต่อไปนี้

- 1) รองศาสตราจารย์ ดร.พิมพันธ์ เดชะคุปต์ ผู้เชี่ยวชาญด้านกระบวนการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้แบบ Constructivism
- 2) รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริพันธุ์ สุวรรณมรรคา ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาและด้านการพัฒนาสังคมด้วยกระบวนการจัดการศึกษา

3) คุณสมศักดิ์ กัณหา ผู้อำนวยการมายาลัย ผู้เชี่ยวชาญด้านการละคร การพัฒนาเยาวชนด้วยกระบวนการละคร

4.2 การสังเคราะห์ความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้ได้ร่างรูปแบบ

เป็นขั้นตอนการสังเคราะห์ความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อข้อมูลร่างรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ที่เก็บรวบรวมมาจากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การวิจัยเชิงสำรวจโดยใช้เทคนิคการสะท้อนตนเองและการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้งกลุ่มในโรงเรียน กลุ่มเยาวชน และกลุ่มละคร นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่านตรวจสอบ และนำเสนอร่างรูปแบบกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาวิถีประชาธิปไตยของเยาวชนผ่านการสร้างสรรค์ละคร ในขั้นตอนต่อไป

5. สัมมนาผู้เกี่ยวข้องเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับข้อค้นพบ

เป็นการจัดสัมมนาผู้เกี่ยวข้องทั้งหมด โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกดังนี้

5.1 การคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูล แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

5.1.1 กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในวงการละครในประเทศไทย กล่าวคือ เป็นนักสร้างสรรค์ละคร นักคิด นักการศึกษา และมีประสบการณ์ด้านการละครในประเทศไทยมาเป็นเวลานาน ประกอบด้วย

1) รองศาสตราจารย์ ดร.ชมนาด กิจจันทร์ ผู้เชี่ยวชาญด้านละครไทย และผู้สร้างทฤษฎีการบันทึกโน้ตلابานที่มีแบบฉบับแบบไทยเป็นคนแรกของโลก

5.1.2 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านปฏิบัติการสร้างสรรค์ละคร คือ กลุ่มที่ใช้กระบวนการสร้างสรรค์ละครในการพัฒนามาแล้วไม่ต่ำกว่า 5 ปี อาทิ กลุ่มละครมะขามป้อม และกลุ่มศิลปินอิสระที่ทำงานด้านละครเพื่อการพัฒนา

5.1.3 กลุ่มผู้นำรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ผ่านการสร้างสรรค์ละครเพื่อพัฒนาวิถีประชาธิปไตยไปใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อไป อาทิ องค์กรรัฐ เอกชน องค์กรอิสระ โรงเรียน กลุ่มละครต่างๆ กลุ่มเยาวชน เป็นต้น

5.2 ประเด็นใช้ในการสัมมนา

ประกอบด้วย

5.2.1 ลักษณะของรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ผ่านการสร้างสรรค์ละครเพื่อพัฒนาวิถีประชาธิปไตยของเยาวชน

5.2.2 ความแตกต่างของรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ผ่านการสร้างสรรค์ละครเพื่อพัฒนา
วิถีประชาธิปไตยของเยาวชน

5.2.3 ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการเรียนรู้ผ่านการสร้างสรรค์ละครเพื่อพัฒนา
วิถีประชาธิปไตยของเยาวชนในแต่ละรูปแบบ

5.2.4 ความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ผ่านการสร้างสรรค์ละครเพื่อ
พัฒนาวิถีประชาธิปไตยของเยาวชนไปใช้

5.2.5 ประโยชน์ของรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ผ่านการสร้างสรรค์ละครเพื่อพัฒนาวิถี
ประชาธิปไตยของเยาวชน

5.2.6 ข้อพิจารณาหรือข้อควรระวังในการนำรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ผ่านการ
สร้างสรรค์ละครเพื่อพัฒนาวิถีประชาธิปไตยของเยาวชนไปใช้